

PARADYGMAT

INTUICJE

„Zespół norm, wzorców, reguł postępowania, które zna każdy naukowiec zajmujący się daną nauką”

(Bobrowski 1998)

PIERWSZE UŻYCIA

× *językoznawstwo:*

- + Zespół form deklinacyjnych lub koniugacyjnych właściwych danemu typowi wyrazów

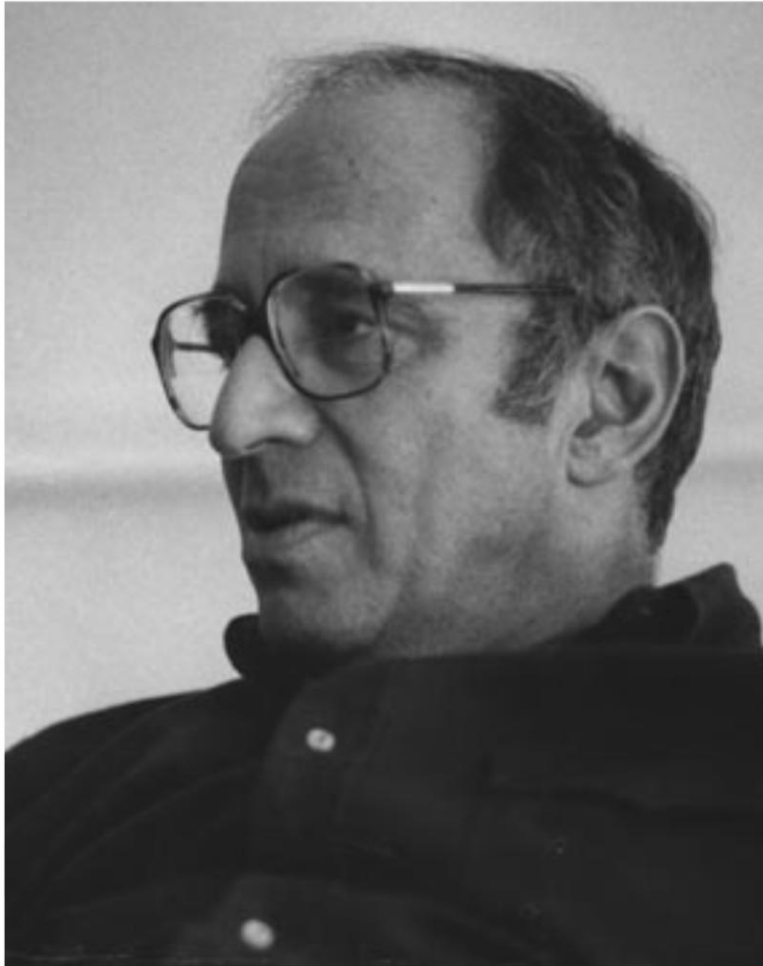
× Lichtenberg:

- + Fundamentalne wzorce wyjaśniania w naukach fizykalnych

× Wittgenstein:

- + klucz do zrozumienia roli modeli lub stereotypów w filozofii, które działają jak szablony kształtujące myśli w określony sposób

KUHN

Dwa rozumienia:

1. wzorzec – paradygmat
to rozwiązanie
konkretnego problemu
akceptowane przez
wspólnotę naukową
2. macierz dyscypliny
naukowej

ELEMENTY MACIERZY

1. Symboliczne generalizacje

Prawa teorii w matematycznej formie, ławe do przedstawienia w logicznej, formalnej postaci

2. Zobowiązania do konkretnych modeli

1. *Modele heurystyczne* – analogie, porównania, metafory

2. *Modele ontologiczne* – przekonania co do ostatecznej struktury i mechanizmu badanego wycinka rzeczywistości

ELEMENTY MACIERZY

3. Wartości naukowe

Reguły kierujące uczonymi podczas podejmowania decyzji w praktyce badawczej;

Znajomość tych reguł jest niewyraźna, „milcząca”

4. Wzorce, czyli rozwiązania konkretnych problemów

Nabywane przez rozwiązywanie ćwiczeń i zadań;

Do nich sprowadza się wszystkie napotkane po raz pierwszy nowe problemy

ELEMENTY PARADYGMATU W SENSIE SZEROKIM

1. Symboliczne generalizacje
2. Zobowiązania do konkretnych modeli
3. Wartości naukowe
4. Wzorce, czyli rozwiązania konkretnych problemów
(paradygmaty w węższym sensie)

TRZY ROZUMIENIA PARADYGMATU (MUSZYŃSKI)

1. Tradycja badawcza, sposób myślenia zawierający wskazówki dla grupy badaczy, jak mają wyróżniać problemy, analizować je, rozwiązywać, oceniać efekty itd.
2. Macierz dyscypliny naukowej
3. Modelowe rozwiązania problemów z danej dziedziny

ELEMENTY PARADYGMATU (WG SOCJOLOGÓW)

Założenia:

1. Ontologiczne
2. Epistemologiczne
3. Metodologiczne

KRYTYKA – A.PAWŁOWSKI

- × definicja Kuhna jest tak ogólnikowa, że każdy może podstawić pod nią nieco inne treści
- × niesłuszny podział nauk na słabo i dobrze rozwinięte
- × każdy kolejny paradygmat obala poprzedni
- × w lingwistyce (naukach społecznych) nie może być mowy o postępie rozumianym linearnie, oświeceniowo

SCHEMAT ROZWOJU NAUKI

Trzy okresy:

1. Przedparadygmatyczny (protonauka)
 - + Wszystkie fakty wydają się równie istotne
 - + Działalność naukowa – gromadzenie faktów
2. Paradygmatyczny (nauka normalna)
 - + Uprawiana przez grupy naukowców, których łączy wspólny paradygmat
 - + Jest on przyswajany *implicite* w trakcie uczenia się
3. Rewolucyjny (zmiana paradygmatu)

MECHANIZM ZMIANY

- × Paradygmat dostarcza macierzy wyjaśniającej świat
- × Uczni starają się coraz więcej podciągnąć pod ten paradygmat
- × Pojawiają się anomalie – zjawiska, których nie da się wyjaśnić przy pomocy tego paradygmatu
- × Kryzys naukowy jest tym silniejszy im więcej jest anomalii
- × Kryzys prowadzi do powstania nowego paradygmatu
- × Nowy paradygmat wyjaśnia zwykle więcej i dokładniej niż stary

ALE...

NAUKI PRZYRODNICZE:

- × silny aparat matematyczny
- × wystandaryzowane metody
- × jeden obowiązujący paradygmat
- × zmiana paradygmatu – eliminacja modelu o gorszej efektywności poznawczej

NAUKI HUMANISTYCZNE:

- × wieloparadygmatyczność
- × występowanie wielu paradygmatów na raz
- × trudno określić, który jest najlepszy, najbardziej efektywny

KRYTYKA – A.PAWŁOWSKI

- × niesłuszny podział nauk na słabo i dobrze rozwinięte
- × każdy kolejny paradygmat obala poprzedni
- × w lingwistyce (naukach społecznych) nie może być mowy o postępie rozumianym linearnie, oświeceniowo

KRYTYKA – A. PAWŁOWSKI

× w lingwistyce - paradygmat = teoria

„Hipoteza oferująca
rozstrzygnięcie pewnego
problemu badawczego
połączona z ogółem
twierdzeń pochodnych”
(Wójcicki 1987)

„Spójny metodologicznie i
pojęciowo system
twierdzeń opisujących
pewną klasę obiektów”
(Wójcicki 1987)

DO PRZEMYŚLENIA 😊

„Wiedza ‘milcząca’ jaką uczone czerpie z paradygmatu powoduje zmianę percepcji świata, nie tylko jej interpretacji” (Jodkowski 1987)

„Istnieją instrumentalne kryteria postępu w nauce, np. zdolność do stawiania i rozwiązywania łamigłówek. Nowy paradygmat zwykle wyjaśnia ich więcej i dokładniej niż stary” (Jodkowski 1987)

DO PRZEMYŚLENIA 😊

„Niewspółmierność terminów naukowych nie musi jednak prowadzić do impasu. Istnieje sposób unikania go przez wzajemne tłumaczenie jednych teorii na język innych teorii” (Jodkowski 1987)

PARADYGMATY DO PRZYGOTOWANIA

- × prezentacja multimedialna
- × dotyczą językoznawstwa 😊
- × zawierają wszystkie elementy wg jednego z dwóch przedstawionych tutaj schematów:
 - + Kuhna
 - + Socjologiczny

Dobrej zabawy!

BIBLIOGRAFIA

Z. Cackowski [red.], *Filozofia a nauka. Zarys encyklopedyczny*, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk 1987:

+ K. Jodkowski: *Paradygmat*

+ R. Wójcicki: *Teoria*

I. Bobrowski: *Zaproszenie do językoznawstwa*, Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN, Kraków 1998.

Z. Muszyński: „Założenia filozoficzne w koncepcjach językoznawczych” w: P. Stalmaszczyk [red]: „Metodologie językoznawstwa. Podstawy teoretyczne”, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006.

A. Pawłowski: *Empiryczne i ilościowe metody badań wobec naukowego statusu językoznawstwa* w: P. Stalmaszczyk (red.): *Metodologie językoznawstwa. Filozoficzne i empiryczne problemy w analizie języka*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010.